

Telegraful Român

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 14 cor., 6 luni 7 cor., 3 luni 3 cor. 50 fil.
Pentru monarhie pe an 16 cor., 6 luni 8 cor., 3 luni 4 cor.
Pentru străinătate pe an 24 cor., 6 luni 12 cor., 3 luni 6 cor.

Abonamentele și inserțiunile să se adreseze

Administrației ziarului «Telegraful Român», Sibiu, str. Măcelarilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției «Telegrafului Român», str. Măcelarilor Nr. 45.
Scrisori nefrancate se refuză. — Articoli nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 14 fil., — de douăori 24 fil., — de trei ori 30 fil.
rândul cu litere garmond.

Nr. 2764/917 Bis.

Circular

cătră toate oficiile protopresbiterale și parohiale din arhidieceza Transilvaniei.

Domnul ministru reg. ung. de culte și instrucțiune publică cu datul 4 Maiu a. c. Nr. 3915 arată, că din lipsă de bărbați pricepători de limbi, guvernul Rusiei numai cu greu poate face censurarea scrisorilor pentru prizonierii noștri, de aceea se cere, ca să se trimită asemenea scrisori la prizonieri mai rar, numai în intervale de două săptămâni, și atunci numai pe corespondențe deschise, reduse la comunicări scurte și precise, ca astfel scrisorile să se poată cenzura și comunica cu mai multă înlesnire.

Deoarece interesul general cere, ca să înlesnim corespondența cu prizonierii din Rusia, domnul ministru cere, ca preoțimea și învățătorimea noastră să dea în privința aceasta înviațunea necesară poporului nostru.

Venim deci a îndruma preoțimea și învățătorimea noastră, să caute a instrua poporul, ca corespondența cu prizonierii din Rusia să se facă redusă, numai din 2 în 2 săptămâni, să se facă pe corespondențe deschise și să se mărginească la comunicarea celor mai necesare lucruri.

Circularul acesta se publică în organul oficios «Telegraful Român» spre știre și conformare.

Oradea-mare, din ședința consistorului arhidiecezan, ca senat bisericesc, ținută la 9/22 Maiu 1917.

Vasilie Mangra m. p.,
arhiepiscop și mitropolit.

Dr. Octavian Costea m. p.,
secretar consistorial.

Crisa de guvern.

Sibiu, 28 Mai n.

S'a întâmplat deci și la noi aceea, ce în celelalte state europene s'a întâmplat de mult, în unele din ele chiar de mai multe ori dela izbucnirea războiului încoace: *schimbare de guvern*. S'a dus guvernul contelui Tisza, pentru a face loc altuia, pe care încă nu-l cunoaștem, pentru că nu știm, până în momentul scrierii acestui articol, cine a fost, ori va fi încredințat cu formarea noului cabinet, și nici aceea, că din cari membri va fi compus noul guvern.

E fapt împlinit însă, că guvernul contelui Tisza și-a înaintat demisia, și că Maiestatea Sa, Regele Carol, a acceptat demisia întregului cabinet ungar. Când au trecut Suveranii cu trenul de curte prin Budapesta spre Gyöngyös, unde s'au dus, ca să mângăie poporațiunea nenorocită pe urma groaznicului incendiu din acest oraș înfloritor, contele Tisza s'a urcat în Budapesta în trenul de curte, și pe drum a prezentat Monarhului demisia guvernului. Monarhul a acceptat-o, cu rezoluțiunea dată din Gyöngyös, 23

Maiu, dar a ordonat totodată, ca singuraticii miniștri să rămână la posturile lor, să-și continue activitatea, până la luarea ulterioarelor dispozițiuni din partea Coroanei. Ceeace înseamnă, că Monarhul și-a dat bine seamă, că criza nu va putea fi rezolvată atât de ușor, ca în alte vremi normale.

Ne aflăm deci în plină criză, și știm, că neașteptata criză s'a născut din divergențele de păreri cari au existat între Coroană și demisionatul guvern al contelui Tisza în chestia reformelor electorale. Monarhul vrea, ca cetățenii din Ungaria să primească un drept electoral mai largit, poate că vrea chiar votul universal, egal, direct și secret, reclamat de mult de cei desmoșteniți din patria aceasta, iar guvernul demisionat nu s'a aflat aplecat să facă alta, decât numai câteva mici corecturi în legea electorală din anul 1914, corecturi, cari ar fi avut însă totuși de urmărire înmulțirea alegătorilor actuali cam cu 200—300 de mii. Pentru Coroană, dar și pentru poporațiunea țării, a fost prea puțin atâta, și de aici conflictul, care a avut de urmărire retragerea guvernului dela putere.

Afla-va acum Maj. Sa, Impăratul și Regele Carol, omul, care să între cu totul în intențiunile Coroanei și să se angajeze la crearea unei legi a votului universal în patria noastră? Și dacă-l va afla, va dispune acesta, acum, ori în viitorul apropiat, de necesara majoritate parlamentară, care să-i voteze legea? Acestea sunt întrebări, la cari astăzi nu se poate da răspuns, pentru că încă nu știm, ce dezvoltare mai pot să iee lucrurile, și în care direcție își vor lua cursul. Ce putem însă să spunem acum este, că contele Tisza își părăsește postul de ministru prezident al țării ca un bărbat corect de stat, ca un erou mare, care mai bucuos renunță la putere, decât la ideile, la principiile, la convingerile pe cari le are, și pe cari le-a mărturisit totdeauna pe față, fără a se teme de gura lumii de altă părere. Contele Tisza cade pe tema reformelor electorale, — ceeace reiese destul de clar din vorbirea pe care a rostit-o Joi seara în conferința din Budapesta a partidului național al muncii, — pe tema pe care a căzut și în anul 1905, când sub lozincă a votului universal opoziția ajunsese să formeze majoritatea în dieta țării. S'a dus și atunci contele Tisza, care nu era pentru votul universal, și au venit la putere aceia, cari îl purtau pe buze, dar numai pentru că să nu-l dea nici ei țării. Singura misiune a guvernului coaliției, cum știm, era doară aceea, să facă legea votului universal, dar în curs de patru ani n'a făcut-o. Acum contele Tisza cade pe aceeași temă, și tare ne temem, că se va întâmpla de nou aceea ce s'a întâmplat: ceice îi vor lua locul nu vor face nici de astădată legea votului universal! Pentru că să fim sinceri, la noi, dintre cei cu rol de conducere, nime nu-l voește!

Dar asupra lucrurilor cari au să

fie, cari au să se întâmple, nu putem să ne croim părere definitivă de pe acum. Avem să le așteptăm dezvoltarea naturală cu indulgență. Ne putem croi însă părerea asupra celor întâmplate, asupra celor trecute. Ne putem croi părerea asupra activității guvernului demisionat și condus de contele Tisza.

N'am fi sinceri și n'am fi drepti, dacă în privința aceasta nu am recunoaște, că pentru noi, Români din patria aceasta, e o pierdere retragerea dela cârmă a guvernului prezidat de contele Tisza. Atât demisionatul ministru prezident, cât și ceilalți miniștri, și în special ministrul de culte și instrucțiune publică Iankovich, s'au purtat în cursul guvernării lor cu multă bunăvoință față de noi, față de biserică noastră națională și de școalele noastre confesionale, căutând să repare, în cadrele legilor, multe din greșelile guvernelor de mai înainte. Și aveam legate și pentru viitorul apropiat de după război mari speranțe de guvernul contelui Tisza, speranțe scoase din memorabila scrisoare, pe care a adresat-o contele Tisza în 22 Septembrie 1914 fericitului Arhiepiscop și Mitropolit Ioan Mețianu, și în care spunea următoarele:

— «Simțesc, că astăzi putem merge mai departe, fără a periclita punctele de vedere maghiare, de stat și naționale. Poate fi luată în vedere o reformă a legii școlare, care să considere dorințele concetățenilor noștri nemaghiari, referitoare la școalele lor confesionale. Mai departe putem asigura folosirea limbei materne în comunicația nemijlocită cu oficiile de stat prin dispozițiuni legale, și în fine poate fi supusă legea electorală unei reviziuni, astfel, ca reprezentarea politică a Românilor să fie pusă pe o bază mai echitabilă...»

Și ne-am scos speranțele și din telegrama, pe care contele Tisza a trimis-o în 6 August 1916 actualului nostru Arhiepiscop și Mitropolit Vasilie Mangra, felicitându-l călduros din prilejul alegerii sale de cap al bisericii ort. române din patrie, în care telegramă spunea:

— «Cu bucurie patriotică am luat cunoștință despre rezultatul alegerii de astăzi și implor binecuvântarea lui Dumnezeu asupra activității tale ca arhiepiscop și mitropolit și asupra bisericii greco-orientale române. Cu ajutorul său vom dovedi prin fapte, că politica noastră e izvor de binecuvântare și de putere, atât pentru statul ungar, cât și pentru românimea din patrie».

Trebue să fim deci recunoscători și mulțumitori guvernului demisionat, și în special contelui Tisza, pentru toate câte ne-a făcut nouă în trecut, și să regretăm din inimă, că norocul nu ne-a favorizat de a-l avea la cârmă țării și pentru vremile de după război, când putea să facă și mai mult pentru noi, conform promisiunilor date, și fi-rește, în cadrele dreptății și ale legalității, pentru că privilegiu noi n'am ce-

rut niciodată. Să sperăm însă, că din înțelepciunea Maiestății Sale, Regelui Carol, care e părintele iubitor al tuturor popoarelor sale credincioase, vor fi chemați la conducerea țării, în locul miniștrilor demisionați, astfel de bărbați, cari față de noi, Români din patrie, — un popor de peste trei milioane, iubitor de ordine și supus legilor și stăpânirii, — se vor purta cu aceeași bunăvoință, cu care s'a purtat demisionatul guvern al contelui Tisza, locul căruia vor fi chemați să-l iee.

Mersul crizei. În cursul zilei de Vineri au fost primiți în audiință din partea Maiestății Sale, Regelui nostru Carol, toți șefii partidelor opoziționale din dietă, precum și viceprezidentul dietei, Carol Szász, apoi presidentul partidului național al muncii, contele Khuen-Héderváry și Arhiducele Josif. A fost primit mai târziu și presidentul casei magnaților, baronul Josika. Toți cei ce au fost în audiință la Maiestatea Sa, s'au prezentat și la Arhiducele Josif, care se crede că ar fi designat din partea Monarhului de urmaș al contelui Tisza. Arhiducele Josif a sosit Sâmbătă la Budapesta, unde a conferat cu mai mulți politicieni maghiari și a avut întâlnire și cu contele Tisza. Misiunea Arhiducelui Josif ar fi aceea, se formeze, sub presiunea sa, un guvern de tranziție. Arhiducele a declarat însă, că va putea primi aceasta misiune numai în cazul, dacă guvernul ar putea să-l compună din toate partidele, deci și din partidul muncii. Dacă nu i va succeda realizarea acestei dorințe, atunci va fi format guvernul numai din partidele opoziționale din dietă, dar fără Arhiducele Josif.

Conferința partidului muncii.

În sala mare a clubului din Budapesta al partidului național al muncii s'au întrunit Joi seara peste 200 de deputați guvernamentali, mulți comiți supremi și mulți membri din afară ai partidului. Când a intrat contele Tisza în sală, a fost primit cu aclamări sgomotoase. Ocupând contele Khuen-Héderváry locul presidial, a dat numai decât cuvântul contelui Tisza, pentru a face comunicări partidului despre demisia guvernului și despre motivele cari au provocat-o. Contele Tisza a rostit o vorbire lungă, în care a arătat, cum avea de gând guvernul se ducă la îndeplinire dorințele Coroanei, cuprinse în manifestul din 28 Aprilie. Voea să se îngrijească de soartea invalizilor, a văduvelor și orfanilor, se inițieze acțiune în contra primejdiei amenințătoare a tuberculozei, se ușureze procurarea de pământ din partea celor fără moșii, se introducă îmbunătățiri la asigurarea muncitorilor, se reguleze chestia grevelor și se îmbunătățească salarele funcționarilor. A atins apoi chestia de naționalitate și a trecut la dreptul electoral, arătând în mod amănunțit, ce întregiri dorea se facă guvernul la legea electorală din 1914, — dar pentru Coroană concesiunile și largirile de drept electoral nu au fost suficiente și astfel guvernul a cerut se fie dispensat dela conducerea afacerilor țării. Urmașului seu contele Tisza i-a promis tot ajutorul în ce privește continuarea războiului până la legarea păcii, dar i'a pus în vedere și cea mai crâncenă luptă parlamentară, dacă va propune parlamentului spre votare o lege electorală, croită în cadre mai largi decât cele admise de interesele naționale maghiare. Conferința a votat în unanimitate un proiect de rezoluțiune, că aprobă punctul de vedere al contelui Tisza în chestia reformei electorale și l' roagă se rămână și mai departe conducător al partidului.

Câteva reflexiuni

privitoare la noua donațiune a d-lui
Dr. Ioan Mihu.

În «Revista Economică», numărul ultim, publică domnul Dr. Ioan Lupaș următorul instructiv articol:

Scrisoarea d-lui Dr. Ioan Mihu, publicată în numărul trecut al «Revistei Economice» (s'a publicat și în «Telegraful Român» numărul 26. Redacțiunea), — oricât de laconică la aparență, — este de importanță deosebită prin faptul, că fixează o serie de probleme, a căror norocoasă deslegare va fi menită a contribui în mod însemnat la dezvoltarea ziaristicii noastre, la înălțarea prestigiului ei, scăzut și ofilit în timpul din urmă, precum și la buna ei îndrumare în direcție culturală-educativă.

Prin această scrisoare dl Dr. I. Mihu pune la dispoziția «Fundațiunii ziaristilor români din Ungaria» *tantiema statutară*, ce-i compete cât timp va face parte din direcțiunea institutului «Albina» cu destinația, ca la intervale potrivite să se scrie, premie și publice studii de valoare din domeniul ziaristicii dela noi, anume:

1. Biografiile ale ziaristilor noștri din tinși decedați.

2. Studii critice și istorice asupra presei noastre din trecut.

3. Studii asupra problemelor de actualitate pentru viitor.

Pe cât de nobilă a fost intențiunea, care l-a îndemnat pe dl Dr. I. Mihu la 1912 să pună temelii fundațiunii ziaristilor prin donațiunea sa de 25.000 Cor., — pe atât de folositor și prudent este gândul, care l-a inspirat acum să facă o nouă donațiune în interesul ziaristicii noastre. Căci, dacă e necesitate inexorabilă, ca traiul material al ziaristilor noștri să fie în viitor mai bine asigurat, decum a fost în trecut, în aceeași măsură este o dorință legitimă a noastră a tuturor de a putea număra printre ziaristii noștri din viitor cât mai mulți oameni cu pregătire temeinică, cu orientare sigură asupra dezvoltării noastre din trecut și cu înțelegere dreaptă pentru problemele ziaristicii noastre din prezent și din viitor.

Pentru ca dorința aceasta legitimă să poată fi și realizabilă, este necesar a pune la dispoziția viitoarelor generații de ziaristi români mijloace de educație ca cele indicate în scrisoarea d-lui Dr. Ioan Mihu.

Din studiul trecutului au răsărit adeseori îndrumări folositoare și puternice îndemnuri pentru prezent și viitor.

Trecutul respectabil al ziaristicii române din Ungaria a fost însă, până în timpul de față, foarte puțin studiat. Abia despre încercările ziaristice ale doctorului Ioan Molnár (Piuariu) dela sfârșitul secolului XVIII, despre activitatea ziaristică a lui Gheorghe Barițiu, a lui Andreiu și Iacob Mureșan s'au publicat până acum câteva informațiuni. Nime nu și-a luat însă osteneala să studieze activitatea ziaristică a lui Timoteiu Cipariu dela «Organul Luminării», a lui Florian Aron, Dr. Pavel Vasici, Visarion Roman, sau Nicolae Cristea dela «Telegraful Român», a lui Sigismund Pop dela «Concordia», a lui Alexandru Roman dela «Federațiunea», a lui Vichentie Babeș

dela «Albina», a Densușenilor și a lui T. Frâncu sau A. Lăpădatu dela «Orientul Latin» etc.

Ceice ar dori să întreprindă astfel de studii se vor izbi la tot pasul de o mare piedecă: lipsa regretabilă a colecțiilor de ziare și reviste din toate bibliotecile noastre publice. Colecțiile din biblioteca «Asociațiunii», deși s'a pus oarecare stăruință pentru completarea lor, sunt departe de a putea fi considerate ca material suficient pentru o cercetare temeinică a ziaristicii noastre din trecut. După cât știu, mai bine îngrijite și mai aproape de completare sunt ziarile și revistele românești păstrate în biblioteca «muzeului național», din Budapesta, care instituție, dispunând în abundență de mijloace materiale, poate jertfi sume considerabile pentru completarea colecțiilor sale.

Dar între oamenii noștri de carte și de condei este vre-unul, căruia să-i permită împrejurările — mai ales cele pecuniare — a sta timp mai îndelungat în capitală și a-și închina întreaga putere de muncă unor studii, cari reclamă cercetări încordate și obositoare de ani de zile?

Astfel nu e mirare, că materialul imens, îngropat în coloanele ziarelor și revistelor noastre din trecut, a rămas până în timpul de față ca o comoară ascunsă, a cărei valoare nici nu poate fi prețuită în de-ajuns în lipsa de cunoștințe amănunțite privitoare la substanța, mărimea și cuprinsul ei.

La alte neamuri mai înaintate în cultură întreaga producțiune literară-științifică se înregistrează din an în an în bogate repertorii bibliografice, alcătuite cu toată îngrijirea și exactitatea. Producțiunea ziaristică este deasemenea urmărită cu atențiunea cea mai meticuloasă și ținută în evidență, astfel încât nu rămâne articol mai de seamă, despre apariția căruia să nu se găsească vre-o urmă în repertoriile și indicile alfabetice, cari facilitează atât de mult cercetările istorice și literare de orice categorie.

Noi și în privința aceasta suntem abia la începutul începutului. Inițiativa luată din partea secțiunilor literare-științifice ale «Asociațiunii» de a publica în revista «Transilvania» în fiecare an câte un repertoriu bibliografic despre întreaga producțiune literară și ziaristică a Românilor din Ungaria, nu a putut da rezultate apreciable din cauza lipsei de interes și a nepăsării celor îndatorați a pregăti aceste repertorii. În situația dată ne lipsesc deci de desăvârșire mijloacele de orientare, cari ne-ar face posibilă construirea măcar a unui tablou aproximativ despre producțiunea literară și ziaristică, fie și numai a deceniilor sau anilor din urmă.

Atât literatura, cât și ziaristica românească din patrie, fiind productul unui mediu deosebit de interesant în structura sa și al unor împrejurări cu totul specifice, trebuie să aibă și un cuprins de o valoare și bogăție deosebită. Dar această valoare și bogăție ne-având-o înregistrată nicăiri, nici în modul cel mai sumar, e de sine înțeles, că situația noastră se poate asemăna în punctul acesta cu a proprietarului unei averi mari, despre care nu poartă nici un fel de evidență, nici măcar un inventar primitiv.

Dacă voim deci să putem avea o idee aproximativă despre ceea ce se cuprinde în seria impunătoare de folioate a ziarelor și revistelor noastre din trecut, cel dintâi lucru, pe care trebuie să-l facem, este pregătirea unui inventar, a unui repertoriu cronologic și alfabetic despre materialul publicat în diferite ziare și reviste, precum și despre zilerii condeiului, cari au sporit cu munca și străduința lor comoara de idei, îndemnuri și informațiuni, împrăștiate în atâtea zeci de volume.

Fiește, că nu putem aștepta să apară în curând un repertoriu, care să dea seamă despre întreaga producțiune noastră ziaristică din trecut. Ci ne vom mulțumi, dacă asemenea lucrare se va putea îndeplini în câțiva ani consecutivi, începând dela ziarile cele mai vechi «Biblioteca Românească», «Foaia Duminecii», «Gazeta Transilvaniei», «Foaia pentru minte, inimă și literatură», «Telegraful Român» etc. până la cele din zilele noastre. Ceice vor avea să lupte în privința aceasta cu greutatea începutului, trebuie să se orienteze după lucrări similare, apărute în limba germană și maghiară, și să aibă în vedere anume cerințe ale bibliografiei, căreia în timpul din urmă i s'a dat atâtea importanță, încât în cadrul studiilor universitare i s'au creat catedre speciale, cum există de câțiva ani și la universitatea din Budapesta. După ce am avea tot materialul publicat în «Gazeta Transilvaniei» sau în «Telegraful Român» înregistrat în mod sumar într-un astfel de repertoriu, după modelul acestuia s'ar continua munca și pentru celelalte ziare, fie din partea unor oameni din redacțiile respective, fie prin îndemnul, pe care poate să-l dea și a'ora publicarea unor premii corăspunzătoare, din an în an.

Aceste lucrări pregătitoare vor înlesni în mod însemnat munca cercetătorilor, cari se vor simți îndemnați a scrie biografia vre-unui ziarist distins sau a se îndeletnici cu studii istorice asupra presei noastre din trecut. În chipul acesta cred, că s'ar putea da cu timpul o soluție potrivită și multumitoare problemelor indicate în punctul 1 și 2 din scrisoarea dlui Dr. I. Mihu, iar prin îndemnul, cari pot să răsără din astfel de studii vor spori în mod natural preocupățiunile statornice și conștiințe pentru problemele fixate în punctul al 3 lea.

Fie, ca exemplul dat de dl Dr. Ioan Mihu să îndemne și pe alți mecenai la astfel de jertfe, prin cari să poată spori noua donațiune în mod tot atât de rapid și îmbucurător, ca și fundațiunea de 25.000 coroane, care în 5 ani a crescut cu 400%!

Sibiu, 20 Maiu 1917.

Dr. Ioan Lupaș.

Locuri vacante la fundațiunii militare.

Mai primim spre publicare dela comanda militară din loc și lista următoare, despre ajutoare cari sunt de acordat din diferitele fundațiuni militare, administrate de ministerul de război din Viena. Sunt de dat:

1. Patru ajutoare de câte 343 cor.

75 fil. din fundațiunea sublocotenentului Carol Menner, pentru soldați din Carintia, cari în războiul din anii 1914-16, ori mai târziu, au devenit schilavi sau orbi, în urma vulnerărilor, ori altcum au devenit în război incapabili de muncă. Sunt preferiți cei din orașul Klagenfurt, și în a doua linie cei din districtul Wolfsberg.

2. Mai multe ajutoare de câte 200-500 coroane, din fundațiunea Richard cavalier de Röckenzaun, se dau numai odată văduvelor și orfanilor rămași în urma funcționarilor militari dela intendatură, ori în urma ofițerilor împărțiți de serviciu la intendatură.

3. Un ajutor de 100 coroane din fundațiunea Henric Wilhelm și Maria Lambrecht se dă unui ofițer lipsit, fie activ ori pensionat, căsătorit și cu copii, fără deosebire de confesiune.

4. O rentă anuală de 504 coroane din fundațiunea generalului Emil Hueber și soția Henrieta Hueber, e de dat unui ofițer ori funcționar militar ces. și regesc, care și-a perdut vederea și e originar din Carintia, Austria de jos și de sus, Știria, Tirol și Vorarlberg. Cei orbiți în război sunt preferiți. Cei cu pensie de peste 4.000 coroane și cei ce au averi particulare, nu sunt luați în considerare.

5. Două ajutoare de câte 250 coroane din fundațiunea principelui Ioan Schwarzenberg, se dau pe trei ani potcovarilor de bună conduită, de clasa 1 și 2, dacă sunt născuți pe moșiile principelui Schwarzenberg.

6. Mai multe ajutoare, ale căror sume se stabilesc din caz în caz, sunt de dat din fundațiunea jubilară Francisc Iosif I, ofițerilor, inginerilor și funcționarilor dela arma artileriei, dacă sunt bolnavi și sunt avizați să meargă la băi. În prima linie sunt preferiți membrii comitetului tehnic militar și cei din secția a șaptea din ministerul de război.

7. Un ajutor de 200 coroane din fundațiunea arhiepiscopului din Lavant, Dr. Mihail Napotnik, se dă odată numai, unui invalid de război, romano-catolic, din dieceza lavantină.

8. Două ajutoare din fundațiunea subofițerilor, de câte 117 coroane, sunt de dat subofițerilor vulnerați în războiul acesta și îndreptățiți să fie aplicați în oficii publice civile.

9. Un ajutor de 60 coroane e de dat din fundațiunea subofițerilor și soldaților dela spitaval de rezervă Eger (Ungaria), unui invalid din războiul anului 1914/15, originar din districtul Eger.

10. Cinci ajutoare de câte 200 coroane din fundațiunea generalului de divizie Georg Hefelle se dau soldaților, sau persoanelor civile, cari au stat în serviciul de etapă al armatei prime și în cursul serviciului au devenit incapabili de muncă. Dacă nu sunt de aceștia, se primesc și alți soldați, ori persoane civile, devenite incapabile de muncă în urma serviciului făcut în armată.

11. Două ajutoare de câte 430 coroane din fundațiunea Elena Blauman, sunt de dat funcționarilor militari de religia evanghelică, lipsiți de mijloace și împărțiți de serviciu la comanda militară din Sibiu. Cei fără părinți și neînșurați, au preferință.

FOIȘOARA.

Cura naturală.

— Importanța și efectele ei. —

De preotul N. Todea.

(Fine).

Iată pentru ce inteligenții au nefericirea a fi mai adeseori bolnavi, iar muncitorii mai rar. Apoi cu cât trăiește omul mai potrivit naturii, și cu cât petrece în aer curat mai mult, cu atât și natura îi este mamă mai bună, dându-i cu prisosință din grațiile ei.

Dar la molesirea și îmbolnăvirea omului civilizată mai contribuie și moda, cu îmbrăcămintea ei cea atât de bizară, mai ales la femei.

Copii și copile mici încă sunt torturați cu haine strâmte, cari opresc creșterea normală a corpului, iar la femei și fete inteligente, corsetul este adevărat slutilor de corp. Toate hainele strâmte opresc circulația corectă a sângelui în corp, apoi corsetul mai ales produce la femei și fete anemie și amețeli.

Dar despre urmările funeste ce produce purtarea corsetului la fete și femei, ne putem convinge din următoarele: Corsetul apasă pieptul, în urma căreia apăsări pieptul rămâne nedezvoltat și femeile acelea, cari se strâng încă din tinerețele lor timp îndelungat în corset, rare ori vor fi apte

a satisface uneia din cele mai esențiale datorințe de mamă, a-și alăpta copiii proprii.

Dar oprește corsetul și dezvoltarea normală a plămânilor, pentrucă împiedecă respirația liberă și adâncă. Urmarea acestei împiedecări este, că întră oxigen mai puțin în plămâni și în sânge, și de aci se desvoaltă apoi «anemia» cea atât de deasă și de temută la femei și fete.

Corsetul mai apasă și stomacul și ficatul. În stomac în urma acestei apăsări digerarea bucatelor se face în mod defectuos, împiedecându-se prin apăsarea continuă amestecarea corectă a sucurilor gastrice cu mâncarea introdusă, și așa nutriția corpului va fi defectuoasă.

Tot în urma apăsării corsetului, circulația sângelui în ficat este împiedecată; de aci provine apoi, că și secrețiunea fierei nu se face în mod normal și regulat, în urma căreia se nasc iarăși diferite morburii de ficat etc.

Efectul cel mai grav îl exercită corsetul asupra fructului ce-l poartă femeile, cari sunt în stare binecuvântată. Sunt cazuri când din cauza apăsării corsetului femeile dau naștere la copii schilavi.

Iată deci efectele ucigătoare ale purtării corsetului, dela purtarea căruia ar trebui să fie împiedecate femeile cu toată puterea. Ce să mai zicem de ghetetele cele strâmte, pe cari le poartă doamnele, dar și domnișii, și cari împing sângele dela picioare înspre cap, producând amețeli și picioare încontinuu reci?

Tipul femeii moderne este prezentat astăzi pretutindenea, dar mai ales în jur-

nalele de modă, cari dau directive, ca și când femeia modernă ar trebui să fie aproape frântă peste mijloc, căci atât de tare este strânsă în corset. Dar întreb, oare ce plăcere poate avea cineva atunci, când vede tipul femeii astfel slutil, având ea mijlocul aproape frânt, întocmai ca o furnică?

Nu, natura n'a creat în chipul acesta corpul femeii, dar moda cu mania de a fi interesantă, iată ce formă îi dă femeii moderne, și ea sărmana, în loc să-și lase corpul să se desvoalte conform legilor naturii, se torturează și lucră tocmai contra legilor acestei naturi, strângându-și corpul cu un astfel de brâu stricacios, care poartă numele frumos sunător de: corset. Țărâncele române nu-și dreg corpul cu corsete, și cu toate acestea frumuseța corpului țărâncei române este admirată și cântată în poezii.

Am cetit undeva, că un medic francez a cerut și propus, ca legislațiunea țării sale să creeze o lege, prin care să se oprească strict și sub grea pedeapsă purtarea corsetului de către femei și fete, până nu implinesc anul al 30-lea. Un lucru foarte cuminte acesta, nu știu însă întru cât va fi fost aprobat acel medic și de către sexul frumos, deoarece este știut, că multe femei au credință, că lipsindu-le corsetul, nici nu mai sunt așa de frumoase și de interesante.

Dar și bărbații își au scăderile în ceea ce privește îmbrăcămintea lor. Gulerile cele prea strâmte și înalte, cu cravatele iarăși bine strânse în jurul gâtului, dau naștere la diferite îmbolnăviri a gâtului și a organului de respirație. Nu sunt practice nici pălăriile, cari n-au nici o răsuflătoare

și cari apasă în continuu capul, căci în urma apăsării continue se produce căldură anormală la cap, și de aci căderea părului și chelia cea prea timpurie.

Cunosc stabilimente de cură naturală, unde în timpul cât se urmează cura, — de regulă 6 săptămâni, — este strict interzisă purtarea pălăriilor atât pentru femei, cât și pentru bărbați. Astfel se urmează d. e. la stabilimentul de cură dela Radegund lângă Graz, unde eu însumi am făcut o cură de 6 săptămâni.

Bărbații ar trebui deci să dea cât mai des la o parte gulerile înalte și strâmte, cu cravatele iarăși bine strânse din jurul gâtului, femeile corsetele și ghetetele strâmte, cu călcăile cele înalte, și alte bazaconii de ale modei, pentrucă toate acestea împiedecă circulația regulată a sângelui prin corp, împiedecă atingerea aerului de corp, de piele, împiedecă evaporația și distribuția normală a sângelui în corp. Ar trebui, dar înzadar, căci aproape nimeni nu te ascultă, căci doar moda nu permite!

Apoi viața cea atât de agitată a omului civilizată, precum și consumarea atator beuturi alcoolice și a tutunului înveninat de sânge, încă contribuie la îmbolnăviri prea adeseori, căci secolul nostru se caracterizează prin muncă agitată, luptă și strapațare continuă după câștig, bani și viață ușoară.

Iată pentru ce în timpul modern a ajuns d. e. nervositatea o boală generală, care grăbează atât în păturile culte ale populației, cât și în ale muncitorimeii. Iar nervositatea erezită din părinți se poten-

Ajutorul se dă pe întreaga vreme petrecută în serviciu la comanda militară din Sibiu.

12. Douăsprezece ajutoare permanente de câte 1000 coroane din fundațiunea contelui *Emeric Károlyi de Nagyvárad*, se dau soldaților din armata comună, dela honvezi, sau dela gloate, cari au fost distinși în războiul actual cu medalia de aur pentru vitejie. Sunt preferiți cei din comitatul Csongrad, apoi cei din Bihor, Zala, Fehér, și în urmă cei din alte comitate. Trebuie să fie însă cetățeni de stat ai Ungariei.

13. Mai multe ajutoare de câte 200 coroane din fundațiunea *diviziunii a treia de cavalerie*, se dau văduvelor și orfanilor rămași în urma persoanelor, cari în războiul din 1914/16 au aparținut vreunei formațiuni din divizia a treia de cavalerie.

14. Două locuri goale în pensionatul ces. reg. de fete din Viena, sunt de acordat fetelor orfane de ofițeri și funcționari militari, în etate de 13-15 ani, sănătoase și absolvente de opt clase elementare, (în Austria, iar la noi de patru clase civile) dacă știu nemțește, și ceva franțuzește, și știu cânta la pian.

15. Mai multe ajutoare din fundațiunea *Rosina Stranski* sunt de dat fetelor sărace de ofițeri, orfane de tată. Cele orfane și de mamă au preferință.

16. Mai multe ajutoare, în sumă stabilită din cas în cas, sunt de dat din fundațiunea jubilară *Francisc Iosif I*, persoanelor militare, cari au de lucru cu materii explosive, și s'au născut, eventual ajutoarele se dau celor rămași în urma lor.

† Preotul Nicolae Mușă.

În preotul *N. Mușă*, înmormântat Duminecă, în 13 Mai n., după o zăcere de 9 zile în apărindere de plămâni, parohia noastră fruntașă Balomir, tractul Orăștiei, și-a pierdut pe adevăratul său părinte sufleteț. Fire totdeauna trează și temperamental liniștit, blândul Mușă a fost un preot de model, care în scurta sa păstorie a câștigat deplina încredere a tuturor parohienilor concrezuți lui. În cele duhovnicești defunctul a fost servitorul din convingere al lui Dumnezeu, iar în cele lumești conducătorul neobosit al tuturor treburilor de obște din Balomir. Căci Mușă era totdeauna gata la lucruri bune; cu sflatul său cumpănit și cu pilda sa viie, el a întărit conștiința națională a Balomirenilor, a dus la înflorire școala din sat, juvaerul cel mai scump din mănunchiul de griji al lui Mușă, și a îndrumat pe cărări sănătoase mica fortăreață economică din satul său, însoțirea *«Balo mireana»*.

Funerariile le-au servit zece colegi din jur de ai defunctului, în frunte cu protopresbiterul tractual *Vasile Domșa*. Cel dus dela noi a fost parentat prin o bine simțită vorbire de cătră numitul protopresbiter în biserică, iar la mormânt de cătră preotul *R. Albu* din Vinerea. Lacrimile stoarse prin vorbirile numiților din ochii jălnicilor parohieni au dovedit în deajuns golul, ce-l lasă Mușă după sine.

Defunctul a fost abea de 36 ani, cu copii nu l-a dăruit Dumnezeu, și-a lăsat însă în mare nemângăiere pe tinăra sa soție *Paraschiva n. Cristea*, învățătoare la școala noastră din Balomir, care zace și ea de vreme îndelungată într'un morb incăpăținat.

Pe Mușă Dumnezeu să-l odihnească în pace între cei drepti, iar pe îndurerații parohieni să-i mângăie, trimițându-le un vrednic urmaș al neuitatului lor preot!

Războiul.

La frontul răsăritean activitatea artileriei rusești a fost mai vie pe unele locuri, provocând răspunsul cunoscut din partea artileriei noastre. La frontul italian se dau lupte groasnice. Dușmanul atacă cu vehemență rară de 16 zile neîntrerupt. Câteva poziții de ale trupelor noastre au schimbat posesorii în mai multe rânduri, dar în cele din urmă au rămas iarăși în stăpânirea noastră. Trupele noastre luptă cu eroism vrednic de admirare. În rapoartele oficiale sunt amintite cu laudă, pe lângă altele, regimentele românești 31 (Sibiu), 41 (Bucovina) și 61 (Timișoara). Atacuri vehemente se dau și la frontul dela apus, dar toate sunt respinse de neîntrecutele trupe germane. Submarinele germane își continuă cu bun rezultat activitatea. În Macedonia n'au fost lupte mai însemnate.

NOUȚĂȚI.

Avansări. Domnii maiori ces. și reg. dela auditoriat, *Dr. Bardoși* și *Dr. Nedelcu*, au fost avansați la rangul de vice-colonel, tot la auditoriat.

Procesul Adler. Din Viena se anunță: *Dr. Harpner*, avocatul apărător al lui *Dr. Frideric Adler* osândit la moarte, a înaintat recursul de nulitate, în care declară, că tribunalul excepțional n'a fost competent să judece, și cere prin urmare ca procesul să se fie adus înaintea curții cu jurați.

Catastrofa dela Gyöngyös. Conform cercetării oficiale, au căzut jertă focului dela Gyöngyös 12 vieți omenești și 1430 de case. Dauna, de sine înțeles, este uriașă. Se evaluează la cel puțin 30 de milioane coroane. Gyöngyös era oraș comercial înfloritor, cu 20 mii de locuitori. Viile sale renumite i-au adus în anul trecut, cum se afirmă, un profit de aproape 300 milioane de coroane. Paguba orașului va fi greu de înlocuit, în vremea de astăzi, în lipsa materialelor necesare de clădire.

Declarația dlui Petre Carp. Fostul prim-ministru roman *Petre Carp* a declarat unui corespondent următoarele: „M'as bucura, da-

că francezii și englezii, cari sânt în mare parte vinovați pentru nenorocirea României, s'ar îngriji ca soartea compatrioților mei în Moldova să se îmbunătățească. Condițiile de viață ale populației de acolo, care este bătuită de boale infecțioase, foamea, lipsă de locuințe, sânt cu mult mai rele, decât ale românilor din Muntenia.”

Primirea de elevi în institute militare. La magistratul sibian și la oficiile pretoriale se pot afla condițiile de primire în academiile c. și r. militare, în școlile reale militare, în școlile de cadeti, și în institutele de educație pentru orfanii ofițerilor și fiecele de ofițeri.

Concert. Orchestra militară din orașul nostru va da un concert în sala teatrului, Vineri, în 1 Iunie n. Programul concertului, dat în scop filantropic, cuprinde bucați de Beethoven și Bizet.

† **Văd. Maria Gherman n. Piso** din Mohu, după lungi și grele suferințe, împătășită fiind cu sf. taine, și-a dat sufletul în mâinile Creatorului, în 26 Mai n. c. în anul 36-lea al etății. În mormântarea i s'a făcut Luni, în 28 Maiu, la 11 ore a. m. în cimiterul gr.-or. rom. din Mohu. Odihnească în pace!

Congres. Ziarul *Vorwaerts* scrie, că în 12 August e. c. și în zilele următoare se va întruni marele congres al partidului social democrat din Germania.

Donațiune frumoasă. Ni se scrie, că răposatul *George Feldioreanu*, împreună cu soția sa *Maria*, la intervenirea parohului lor *Jordan Curcubăță*, au dăruit bisericii ort. rom. din comuna Bodola un pământ în valoare de 3000 coroane. Faptă, care se laudă de sine.

Dăruiri la gimn. din Brad. Domnul profesor *Dr. Traian Sucu* și soția sa *Maria* născută *Cristea*, și-au răscumpărat cununa de pe mormântul preotului *Nicolae Mușă* din Balomir, dărînd fondului școlărilor morboși dela gimnaziul din Brad 20 coroane, iar domnul *Victor Ancean*, jude regese în Baia de Criș, și soția sa, și-au răscumpărat cununa de pe mormântul matroanei române *Ana Frâncu* născută *Adamovici*, dărînd pentru „masa studenților” dela gimnaziul din Brad suma de 25 coroane. Dăruitorilor le aduce mulțămîntă: *Direcțiunea.*

Călătoria în România. Biroul de corespondență telegrafică ungară anunță: Călătoria pe căile ferate spre România se admite pentru persoane civile, numai în mod excepțional cu permisiunea administrației militare. Afară de pașaportul prescriș, se mai cere un certificat de trecere (*Passierschein*), dat de administrația militară din România.

Pierderile italiene la Isonzo. Criticii militari ai foilor elvețiene cifrează pierderile italiene în lupta a zecea dela Isonzo cu o sută de mii de oameni.

Pagubă în urma brumei. Din *Sátmar* se scrie, că în noaptea de 22 Mai bruma și frigul a stricat mult verdețurile în grădini

țază treptat în copii, încât în urmă trece în adevărată slăbiciune de nervi, (neurastenie) care este o boală atât de deasă, dar totodată și atât de gravă.

Au nu cetim zilnic despre sinucideri în urma morburilor incurabile, și în cele mai dese cazuri, morburile acelea declarate de incurabile sunt morburile de nervi? Dar aceste boale nici nu pot fi vindecate nici când prin medicamente, ci din contră, medicina agravează în totdeauna morburile nervoase. Singură cura naturală este în stare a vindeca aceste morburi, și e constatată, că după cură îndelungată și stăruitoare, toate morburile nervoase, chiar și cele mai complicate, sunt vindecabile.

Mai vine a se considera între cauzele cari produc atâtea morburi și creșterea greșită a tineretului din ziua de azi.

Copiii și copilele în frageda etate de 6 ani, în loc să fie lăsați în aer liber, sunt silșiți să stea ghemuiți în băncile școlăi, unde li-se încarcă spiritul cu mulțime de lucruri, cari fi tîmpesc, și în urmă corpul le rămâne pipernicit, iar spiritul obosit.

Nu areorii vedem, că mai ales tineretul de sex bărbătesc, când gata cu atâtea școală, este fizicește aproape sleit și intră în viață cu un corp slăbănogit, încât abea mai poate suporta greul vieții.

Fetele de altă parte, în loc de a fi lăsaute să se desvoalte în liniște în vârsta pubertății, sunt țarâte de mamele lor la baluri, la concerte, la teatre și la alte spectacole, prin ceace fantazia li se aprinde, nervii se slăbesc și ajung bolnăvicioase înainte de a deveni femei.

În timpul mai nou pedagogi luminați, ținând cont de slăbirea treptată a omeniei, au venit cu propuneri, ca școala să se țină cât se poate în liber, în câmp, în pădure, și numai în timp nefavorabil să se țină în încăperi, în edificii. Un lucru foarte cuminț este acesta, și va sosi timpul, când cu groază se va gândi lumea la tortura ce se făcea cu închiderea pe ore întregi din zi în odăi infecte, numite școle, a copiilor frageți, cari au trebuință continuă a fi la lumină, la aer curat, la soare, întocmai ca plantele plăpânde, cari afară în liber, la soare, la lumină și la ploaie cresc și se desvoaltă, iar închise în odăi și ferite de aerul luminos pier și se ofilesc.¹

Unde sunt oare vremile cele spartanice, de cari ne vorbește istoria? De ar mai reveni odată, spre fericirea neamului omeneș!

Dar societatea omenească este predispusă astfel astăzi, că idei bune și sănătoase străbat cu greu în public; tot ce e eronat însă și gădilitor pentru nervii omului, prinde rădăcini mai ușor, deci și o viață agitată este mai plăcută omului, pentru că o parte însemnată a omeniei se fine doar astăzi de lumea cultă, iar cei culți nu prea au plăcerea nici dorința a se socoti creaturi ale naturii, după cum de fapt e omul.

¹ Socot și susțin, că ar fi cu mult n. ai potrivit din punct de vedere igienic, ca copii și copile să înceapă a umbla la școală la etate de 7 ani, iar nu de 6 ani, cum se practică astăzi, căci sunt prea debili.

și viile. Poamele și grănele n'au suferit de bruma lui Mai.

Brazilia în contra Germaniei. Din Rio de Janeiro se vestește: Congresul brazilian a primit propunerea prezidentului republicii de a se revoca declarația de neutralitate, ce o făcuse Brazilia în 28 Aprilie pentru cazul războiului dintre Statele Unite și Germania.

Intorși din America. Fostul generalisim francez *Joffre* și *Viviani* s'au napoiat din America și au sosit în portul francez dela Brest.

Impotriva caselor de joc. Speculanții adunați, în urma războiului, în orașele Elveției au venit la ideea să înființeze și acolo mai multe case de joc, de care nu sânt decât trei: în Lugano, Geneva și în Bern. Cu deosebire în Zürich cred speculanții că ar face mari câștiguri, dacă li s'ar încuviința dorința d'a întemeia o asemenea instituție. Consiliul federal din Elveția este însă destul de cuminte să-i refuze și să pregătească o lege, care oprește înființarea caselor de joc în Elveția.

Problema irlandeză. Din Londra se anunță, că ministrul președinte *Lloyd George* s'a rostit în camera de jos asupra chestiunii irlandeze, zicând: Toate încercările nereușite de-a rezolvi problema Irlandei se asemănă prin aceea, că au pornit totdeauna dela guvernul englez. Cabinetul a luat acum hotărârea de-a cere dela irlandezi, să facă propuneri ei înșiși, în scop de a găsi formula cea mai potrivită de guvernare. În acelaș fel s'a procedat, — cu succes, — în Canada, Africa sudică și Australia. De aceea prim-ministrul *Lloyd George* propune, să se convoace un convent irlandez, care să înainteze parlamentului englez un proiect de constituție pentru guvernarea Irlandei între marginile imperiului. În convent au să fie reprezentate toate clasele și grupările din Irlanda. — Presa engleză primește cu multă satisfacție deslegarea propusă de *Lloyd George*.

Pro Transilvania. Filiala din Bistrița a societății de sub patronajul reginei *Zita* a aranjat, atât în comuna mare *Borgorund*, cât și în orașul *Bistrița*, un mare concert internațional foarte succes. La aceste concerte din partea societății românești a concertat doamna *Elena E. Chiffa*, acompaniată la pian de maestrul *Klee*, delectând publicul ales și numeros cu duoasele doine românești, cari prin vocea ei lirică duoasă au câștigat cea mai succesasă interpretăție. La ambele concerte doamna *Elena E. Chiffa* a apărut în pitorescul costum național. Ii se cuvine laudă, că în aceste vremuri jalnice și furtunoase ca atâtea abnegație, prin participarea și cântul ei, își dă tributul celor cari sufer pe urma războiului, arătând în deosebi străinilor, de cari azi sunt pline orașele noastre, comoara muzicală a doinelor și frumusețea portului nostru pitoresc. Fînd interesante criticile compatrioților, le lăsam să urmeze în traducere: „*Bistritzer Deutsche Zeitung*” scrie: În d-na *Elena E. Chiffa* învățaram a cunoaște, nu numai o cântăreață cu o temeinică școală, ci și înzestrată cu o voce bogată; totodată o minunată interpretă a cântecelor atât de originale ale poporului ei. Maestrul *Klee*, care a acompaniat-o discret la pian, are tot dreptul să fie foarte mulțumit cu eleva sa, care a pășit înaintea publicului în costumul ei național frumos și strălucitor. „*Bistritzer Zeitung*” scrie: Una din reprezentantele societății românești, d-na *Elena E. Chiffa*, a debutat cu cântece populare românești sentimentale lirice, ca interpretă adănc simțitoare a acelor cântece jalnice de dor, cari dormitează în sufletul compatrioților noștri, că și când poporul ei ar purta doliu peste toată jalea și durerea ce ne-au revărsat-o în acele zile neguroase de toamnă frații ei de dincolo de Carpați, când s'au revărsat peste țeara noastră. Așa vibra prin sală doina ei acompaniată de dirigentul *Klee*. *Croncar.*

Teatru german. Eri Luni, s'a dat opera *Oscárdärfürstin*, iar astăzi, Marți, se dă *Die Jugend*, dramă în 3 acte, și mîne *Mercuri*, *Hoheit tanat Walseer*, operetă în 3 acte.

Bioscopul Apollo. Reprezentațiuni se dau zilnic la orele 6 și 8¹/₄. În Dumineci și sârbători la orele 3¹/₂, 6 și 8¹/₂ seara, în casa societății (*Gesellschaftshaus*). Programul pentru Luni și Marti e următorul: „*Lubirea cătră un răposat*”, dramă în 3 acte.

Cărți și reviste.

După sârbători, sau: *Oglinda și capătul războiului mondial*, de *Dr. I. Roșiu*. Tipografia Guttenberg, Lugos, 1917. Prețul unui exemplar 30 fileri.

